

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

**МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА XX ст.**

Методичні рекомендації
до практичних занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня денної форми здобуття освіти
за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії» освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини»

Електронний ресурс

Рецензенти:

О. В. Радченко – доктор наук з державного управління, професор, Заслужений працівник освіти України, професор кафедри політичної географії Інституту суспільних наук Гданського Університету (Республіка Польща);

В. Б. Дзюндзюк – доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічної політики Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 10 від 21 травня 2025 року)*

М 58

Міжнародні відносини та світова політика ХХ ст. : методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня денної форми здобуття освіти за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини» [Електронний ресурс] / уклад. В. П. Солових. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – (PDF 57 с.)

Видання містить програму навчальної дисципліни, інструктивно-методичні матеріали до практичних занять, вказівки до самостійної роботи, методичні рекомендації до підготовки презентацій доповідей та інформаційних повідомлень, завдання для курсової роботи та питання для підготовки до екзамену.

УДК 327:94(100)"20"(072)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2025

© Солових В. П., уклад., 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ	6
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	8
ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ .	17
ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	31
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ	34
ВИМОГИ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ КУРСОВИХ РОБІТ	39
МЕТОДИ НАВЧАННЯ.....	45
МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.....	46
ПОЛІТИКА КУРСУ	49
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ	51
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	54

ВСТУП

Дисципліна «Міжнародні відносини та світова політика ХХ століття» є обов'язковою дисципліною для здобувачів 3-го курсу, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Міжнародні відносини» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

ХХ століття стало періодом фундаментальних змін у системі міжнародних відносин та світовій політиці. Дві світові війни, формування біполярного світу, "холодна війна", деколонізація, регіональні конфлікти, глобалізація та інтеграційні процеси визначили основні напрями розвитку міжнародної системи. Розуміння закономірностей, причин та наслідків цих процесів є необхідною умовою формування професійних компетентностей фахівця у сфері міжнародних відносин.

Мета дисципліни полягає у формуванні у майбутніх фахівців належних знань, умінь і навичок щодо визначення основних тенденцій та особливостей розвитку міжнародних відносин у ХХ ст. і виявлення закономірностей та особливостей сучасної світової політики.

Завдання дисципліни:

- сформуванню у студентів розуміння ключових концепцій та теорій міжнародних відносин ХХ століття;
- розвинути навички аналізу міжнародних процесів у різних контекстах (політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному);
- виробити здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики;
- сформуванню вміння розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин;
- розвинути здатність аналізувати природу та еволюцію міжнародних організацій та їх місце у системі міжнародних відносин;
- сформуванню здатність аналізувати діяльність міжнародних недержавних акторів та транснаціональні відносини.

Компетентності, що формуються під час вивчення дисципліни:

Загальні компетентності:

- Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- Здатність працювати в міжнародному контексті.

Спеціальні (фахові) компетентності:

- Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій;
- Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному;
- Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях;
- Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень;
- Здатність аналізувати природу та еволюцію міжнародних організацій, їх місця у системі міжнародних відносин, основних форм та перспектив співпраці України з ними;
- Здатність аналізувати діяльність міжнародних недержавних акторів та транснаціональні відносини.

Очікувані результати навчання:

- Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин;
- Знати та розуміти природу та динаміку міжнародної безпеки, розуміти особливості її забезпечення на глобальному, регіональному та національному рівні, знати природу та підходи до вирішення міжнародних та

інтернаціоналізованих конфліктів;

– Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародними акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці;

– Здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації відповідно до поставлених цілей, готувати інформаційні та аналітичні матеріали;

– Вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності, аргументувати свою позицію, поважати опонентів і їхню точку зору.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	У тому числі				
		л	п/с	лаб	інд	с.р
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Ялтинсько-Потсдамська конференція у становленні поствоєної біполярності світу	4	2	2			
Тема 2. Міжнародні відносини повоєнного етапу в Європі та на Далекому Сході	8	2	2			4
Тема 3. «Холодна війна» як складова міжнародної політики ХХ ст. Проблеми блокового протистояння	8	2	2			4
Тема 4. Німеччина в системі міжнародних відносин другої половини ХХ ст.	8	2	2			4

Тема 5. ООН як головний інститут урегулювання міжнародних конфліктів і формування міжнародної політики ХХ ст.	8	2	2			4
Тема 6. Радянсько-американські відносини 60–80-х років	8	2	2			4
Тема 7. Становлення та реалізація «великої розрядки» в Європі. Загальноєвропейські процеси 60–70-х років ХХ ст.	8	2	2			4
Тема 8. Проблема контролю над озброєнням та роззброєнням	6	2	2			2
Тема 9. Розпад колоніальних систем у контексті світової політики 60–70-х років	4	2	2			
Тема 10. Особливості діяльності ООН у роки «великої розрядки»	4	2	2			
Тема 11. Проблеми міжнародних відносин у пострадянський період. Завершення «холодної війни»	4	2	2			
Тема 12. Нові параметри безпеки та роззброєння в умовах постконфронтаційного порядку	4	2	2			
Тема 13. Особливості розвитку регіональних систем в умовах постбіполярності та багатополлярності	8	4	4			

Тема 14. Україна в контексті міжнародних відносин наприкінці ХХ - початку ХХІ ст.	8	4	4			
Курсова робота	30				30	
Разом	120	32	32		30	26

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Ялтинсько-Потсдамська конференція у становленні поствоєної біполярності світу

Вихід на перші ролі у світовій політиці США та СРСР після Другої світової війни. Формування двох центрів глобальної політики. Структура біполярності та багатополарності в системі міжнародних відносин. Геополітичний глобалізм США. Європейське питання у світовій політиці. Стагнація колоніальної системи і біполярність. Проблеми повоєнного устрою в системі ялтинських рішень. Непорушність кордонів на Сході та Заході - основа повоєнного світопорядку. Створення ООН як наслідок виникнення нового співвідношення сил та інноваційний інструмент у глобальній регуляції міжнародних відносин. Інтеграція і міждержавне суперництво країн Заходу. Світові валютно-фінансові та економічні інститути: МВФ, МАБР, ГАТТ, Бреттонвудська валютна система та ін. Авторитарна біполярність як основний принцип регулювання повоєнних міжнародних відносин - результат становлення Ялтинсько-Потсдамського порядку.

Тема 2. Міжнародні відносини повоєнного етапу в Європі та на Далекому Сході

Держави антигітлерівської коаліції і основні проблеми вирішення післявоєнного мирного врегулювання. Вирішення союзниками німецького питання в Європі. Нарада міністрів закордонних справ СРСР, США та Великої Британії в Москві. Участь України у розв'язанні міжнародних проблем поза ООН. Паризька конференція 1946 року. Мирні угоди з колишніми союзниками Німеччини. Територіальні зміни в Європі після Другої світової війни. Проблема

Трієсту. Дунайська конференція. Австрійська проблема в міжнародних відносинах. Державна угода з Австрією.

Специфіка розстановки сил на Далекому Сході після капітуляції Японії. Проблема радянської окупації Курильських островів. Радянсько-американські розбіжності у питанні післявоєнного розвитку Японії. Створення Далекосхідної комісії та Союзної Ради для Японії. Прийняття конституції Японії. Конференція у Сан-Франциско 1951 року і підписання мирного договору.

Тема 3. «Холодна війна» як складова міжнародної політики ХХ ст. Проблеми блокового протистояння

Етимологічна та суттєва специфіка виникнення поняття «холодна війна», її вплив як феномена на розвиток міжнародних відносин. Увертюра «холодної війни»: промова Сталіна на зборах виборців у Москві (лютий 1946 р.) і промова У. Черчилля у Фултоні (березень 1946 р.). Конфронтаційний курс СРСР і США на закріплення своїх позицій у Європі. Доктрина «стримування». США та СРСР на шляху гонки озброєнь. «Доктрина Трумена». «План Маршалла». Паризька конференція. Створення ОЕЄС, КОКОМ. Утворення Комінформу. Створення РЕВ і сателізація країн Центральної та Південно-Східної Європи. Берлінська криза (1948). Розкол Німеччини та Європи. Європейські та атлантичні концепції безпеки. Дюнкеркський договір. Брюссельський пакт і створення Західного союзу, резолюція Ванденберга. Створення НАТО. Остаточне перетворення «холодної війни» на домінуючий фактор світової політики.

СРСР *visa* НАТО, спроби розпуску і пропозиція про вступ. Доктрина «визволення». Поправка Керстена. Розширення НАТО. Реакція СРСР: денонсація союзницьких договорів з Британією та Францією. Створення Організації Варшавського Договору (ОВД). Завершення структурного закріплення блокової біполярності.

Тема 4. Німеччина в системі міжнародних відносин другої половини ХХ ст.

Політика союзників щодо Німеччини. Об'єднання зон окупації. Берлінська криза 1948 р. Утворення ФРН і НДР. Боннський і Паризький договори 1952 р. Невдача проекту Європейського оборонного співтовариства

(1954). «План Шумана». «План Плевена». Утворення Європейського об'єднання вугілля і сталі. Курс СРСР на подальше поглиблення розколу Німеччини. «План Ідена». Паризькі угоди 1954 р. Вступ ФРН до НАТО. «Доктрина Хальштейна». Встановлення дипломатичних відносин між СРСР і ФРН. Берлінська криза 1958–1961 рр.

Тема 5. ООН як головний інститут урегулювання міжнародних конфліктів і формування міжнародної політики ХХ ст.

Утворення ООН. Конференція у Сан-Франціско. Ухвалення Статуту ООН. Початок діяльності ООН в умовах «холодної війни». Основи її миротворчої діяльності та операції з підтримання миру. ООН та арабо-ізраїльський конфлікт. Створення надзвичайних сил ООН. Операція ООН у Конго. ООН і проблема роззброєння. Комісія з атомної енергії. План Баруха. Договір про Антарктиду (1959). ООН і боротьба проти колоніалізму. Міжнародна система опіки ООН. Проблема деколонізації в роботі ООН. Прийняття декларації про надання незалежності колоніальним народам і країнам. Роль ООН у прийнятті загальної Декларації прав людини (1948). ООН і боротьба проти колоніалізму. Міжнародна система опіки ООН. Проблема деколонізації в роботі ООН. Прийняття декларації про надання незалежності колоніальним народам і країнам. Роль ООН у прийнятті загальної Декларації прав людини (1948).

Тема 6. Радянсько-американські відносини 60–80-х років

Стан радянсько-американських відносин на межі 50–60-х років. Офіційний візит у США Глави радянського уряду М. С. Хрущова. Казус «Пауерса» і зрив наради в Парижі. «Нові рубежі» зовнішньополітичного курсу адміністрації Дж. Ф. Кеннеді. Зустріч у Відні (червень 1961 р.). Карибська криза, розвиток і принципи її врегулювання. Перший етап на шляху обмеження гонки озброєнь. Прихід до влади Л. Джонсона. Агресія США у В'єтнамі. Обрання Р. Ніксона президентом США. Другий етап обмеження стратегічних озброєнь (ОСО-1), переговори у Гельсінкі, Відні, Московська угода (1972). Коопераційність у взаємовідносинах СРСР і США. Поправка Джексона - Венніка. Радянсько-американські економічні та торговельні відносини в 70-ті

роки. Прихід у Білий дім адміністрації Д. Картера. Ускладнення позитивного розвитку відносин між СРСР і США. Договір ОСО-2 і проблема його ратифікації.

Вплив вступу радянського військового контингенту в Афганістан (1979) на радянсько-американські відносини. Нератифікація договору ОСО-2. «Хрестовий похід» Р. Рейгана проти комунізму, бойкот Олімпіади в СРСР. Пауза у самітах між СРСР, США та західними державами. «Стратегічна оборонна ініціатива» США (СОІ) у контексті відносин з СРСР. Полівекторність наслідків «афганського питання» для міжнародного реноме СРСР. Афганський вимір у радянсько-американських відносинах. Розміщення в Європі ракет середньої та меншої дальності й позиції США і СРСР з цього питання. Інцидент з південнокорейським літаком над Сахаліном, маневри НАТО «Ейбл Арчер» і очікування в СРСР нападу. Проголошення Р. Рейганом СРСР «імперією зла».

Перші ознаки відновлення «великої розрядки». Нова політика М. С. Горбачова і кризові явища в діяльності РЕВ та ОВД. Зменшення загрози ядерної війни. Саміти в Женеві (1985) і Рейк'явіку (1986). Крах політики СРСР в Афганістані, виведення військ і конференція в Женеві (1988). Переговори СРСР і США про ракетно-ядерне роззброєння, заходи зміцнення безпеки в Європі. Розпад СРСР і розпуск ОВД і РЕВ. Позиція США.

Тема 7. Становлення та реалізація «великої розрядки» в Європі. Загальноєвропейські процеси 60–70-х років ХХ ст.

Підвищення ролі Західної Європи в міжнародних відносинах. Курс Франції на розрядку та співробітництво від Атлантики до Уралу. Візит Ш. де Голля до СРСР у 1966 р. Підписання радянсько-французької декларації 13 жовтня 1970 р. у Москві. «Нова східна політика ФРН». Підписання Московського договору між СРСР і ФРН (1970) і договорів ФРН з ПНР, НДР, ЧССР. Підписання Чотиристоронньої угоди про Західний Берлін. Проблема європейської безпеки в діяльності ОВД і НАТО. Будапештський саміт ОВД 1969 р. Декларація Брюссельської (1969) сесії ради НАТО. Брюссельська сесія ради НАТО (1971). Боннська сесія Ради НАТО (1972) і рішення про участь західних країн у підготовці загальноєвропейської наради.

Перший етап наради в Гельсінкі (1973) - проекти документів. Другий етап (Женева, 1973–1975 рр.) - створення Координаційного комітету і комісій («кошиків»). Заключний етап НБСЄ (1975) у Гельсінкі. Зміст Заключного акта НБСЄ у Гельсінкі. Труднощі з реалізацією ряду положень Гельсінської наради. Проблема захисту прав людини. Криза розрядки і країни Західної Європи. Модернізація СРСР своїх ракет середньої дальності та «подвійне рішення» НАТО. Проблема скорочень звичайних озброєнь у Центральній Європі.

Тема 8. Проблема контролю над озброєнням та роззброєнням

Спроби призупинення гонки озброєнь на рубежі 50–60-х років. Московський договір про припинення випробувань ядерної зброї у трьох середовищах (1963). Створення зон, вільних від ракетно-ядерної зброї. «План Рапацького». Конвенція про заборону розробки і виробництва бактеріологічної та токсичної зброї (1972). Договір про заборону розміщення ядерної зброї на дні морів та океанів (1971). Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (1968), інші угоди. Проблема обмежень стратегічних озброєнь. Угода ОСО-1 і договір щодо ПРО. Договір про ОСО-2. Початок переговорів про заборону хімічної зброї. Заходи зміцнення довіри у військовій сфері. Принцип «транспарентності» у будівництві збройних сил і оборонних заходах (1990).

Тема 9. Розпад колоніальних систем у контексті світової політики 60–70-х років

Декларація про деколонізацію в ООН. Друга і третя хвилі деколонізації. Виникнення і розвиток ідеології та практики Руху неприєднання. Перша конференція країн, що не приєднались у Белграді (1961). Структурні аспекти оформлення і еволюція Руху неприєднання. Глобально-політичний зміст національно-визвольної хвилі. Перехід «третього світу» у поле боротьби між Сходом і Заходом. Створення осі «Північ - Південь». Проблема Нового міжнародного економічного порядку.

Тема 10. Особливості діяльності ООН у роки «великої розрядки»

Зміцнення правової бази миротворчої діяльності ООН. Декларація 1965 р. про невтручання у внутрішні справи держав. Декларація 1970 р. про зміцнення міжнародної безпеки. Декларація 1970 р. про принципи міжнародного права

щодо дружніх відносин і співробітництва між державами згідно зі Статутом ООН. Визначення агресії (1974). Декларація 1977 р. про поглиблення і зміцнення детанту. Два курси в ООН при вирішенні проблем роззброєння і безпеки. Формування механізму ООН з питань роззброєння. Перша Спеціальна сесія Генеральної асамблеї з роззброєння (1979). Створення центру з роззброєння. Проблеми деколонізації в ООН: проблема незалежності Намібії, Рада ООН у справах Намібії, боротьба проти апартеїду, проблема санкцій проти Південної Африки. Механізм ООН з питань економічного і соціального розвитку. Спеціальна сесія Генеральної асамблеї з проблем розвитку (1974). ООН і новий міжнародний економічний порядок. Хартія економічних прав і обов'язків держав (1974). Друга Спеціальна сесія Генеральної асамблеї з розвитку (1975). Спеціалізовані установи ООН. Програма розвитку ООН. ООН і соціальний розвиток. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. Соціальна діяльність підрозділів ООН.

Тема 11. Проблеми міжнародних відносин у пострадянський період. Завершення «холодної війни»

Дезінтеграція СРСР. Створення СНД і позиція Заходу. Біловезька та Алма-Атинська угоди. Геополітичне значення зникнення наддержави і крах двополюсної структури повоєнних міжнародних відносин. Росія і проблема правонаступництва СРСР. Позиції Росії та України. Значення незалежності України для Європи. Європейська та євразійська орієнтації на колишньому радянському просторі. Системоутворююча роль світових війн ХХ ст. Військовий і силовий потенціал - головний вимір великодержавності. Завершення ери «холодної війни» і припинення існування «Ялтинсько-Потсдамського порядку». США як єдина наддержава і специфіка їх політики. Вплив США на міжнародні фінансові інститути і вибір пріоритетів у поданні економічної допомоги. Оголошення економічних санкцій - популярний інструмент у зовнішньополітичному арсеналі США. Американська культурна експансія.

Трагічні події у Вашингтоні та Нью-Йорку 11 вересня 2001 р. і їх вплив

на зміну політичного балансу сил, що діє в багатополярній системі міжнародних відносин. Кінець монополярності у світовій політиці. Система дій США проти світового тероризму. Воєнні дії в Афганістані, поразка руху Талібан. Понятійна диверсифікація «наддержава» і «велика держава» в еволюційній системі міжнародних відносин. Тенденції Росії зберегти позиції наддержави. Політичний і економічний вплив Німеччини в Європі. Співробітництво і суперництво між Німеччиною, Францією та Великою Британією. Їх відносини із США.

Одержання країнами ЦПСЄ і Балтії асоційованого статусу в ЄС. «Карт-бланш» для Чехії, Польщі, Угорщини щодо входження до НАТО. Розширення НАТО на Схід. Агресія НАТО проти Югославії. «Петля Примакова». Перспективи розширення ЄС, перехід з 1 січня 2002 р. на євро. Конвергенція Сходу і Заходу в Європі. Роль Бразилії та Аргентини в Латинській Америці. Аргентинський дефолт (кінець 2001 - початок 2002 р.). Реформи в Китаї і піднесення його престижу на міжнародній арені. Взаємовідносини Китаю і США. Розвиток Індії, Пакистану і Індонезії. «Азійські тигри», їх міжнародне становище. Фінансова криза 1997 р. та її наслідки. Японія у світі. Вісь Японія - США. Легітимізація статусу «велика держава» і РБ ООН. Взаємозалежність країн і процеси інтеграції та дезінтеграції. Маастрихтська угода (1992) і проблеми європейської інтеграції. США і західноєвропейська інтеграція. США і нові незалежні держави. Колонії і метрополії в системі інтеграційних процесів. Статус «регіональної наддержави».

Тема 12. Нові параметри безпеки та роззброєння в умовах постконфронтаційного порядку

Ракетно-ядерна зброя в Україні, Білорусі та Казахстані й контекст нерозповсюдження ядерної зброї. Позиції США, Росії та України. Договір від 14 січня 1994 р. і відмова України від ядерної зброї. Гарантії безпеки ядерних держав. Продовження процесу скорочення наступальних ракет між Росією і США. Підписання договорів СНО-1 і СНО-2. Приєднання України до договору СНО-1. Зменшення кількості звичайних озброєнь в Європі та скорочення чисельності особового складу Збройних сил (1992). Трансформація договору

про ЗЗС в Європі після розпаду ОВД та СРСР. Безстроковий термін ДНЯЗ (конференція 1995 р.). Відмова від воєнних програм ПАР. Гонка ядерних озброєнь між Індією та Пакистаном (90-ті роки). Конференція 1993 року про заборону хімічної зброї.

Зміни в НАТО. Проблема розширення НАТО на Схід. РПАС і РСАП. Хартія Україна - НАТО. Взаємовідносини НАТО і НБСЄ. Перетворення НБСЄ на ОБСЄ. Саміти в Будапешті та Лісабоні. Модель європейської безпеки (Копенгаген, 1997 р.). Заходи попередження розповсюдження звичайної зброї в багатоплярному світі. «Хрестовий похід» проти тероризму після подій 11 вересня 2001 р. у США. «Доктрина інтервенціонізму» Дж. Буша-молодшого як інструмент впливу на країни «вісі зла», її суттєві характеристики.

Тема 13. Особливості розвитку регіональних систем в умовах постбіполярності та багатоплярності

Ізраїльсько-палестинські переговори у 90-х роках. Відносини між ОВП і урядом Ізраїлю. Проблеми автономії і державотворення на арабській території Палестини. Діяльність «Хамаз» і «Хезболла». Нова фаза замкненого кола насильства в ізраїльсько-палестинській конфронтації на початку ХХІ ст. (2001–2002). Позиції США і Росії з близькосхідної проблеми. «Іракський синдром» після завершення операції «Буря в пустелі». Програма ООН і МАГАТЕ з ліквідації зброї масового знищення в Іраку. Економічні санкції проти Іраку.

Громадянська війна в Афганістані у 90-х роках. Рух талібан та вахабітизм у системі світового тероризму. Бойові операції США і військ Північного альянсу проти талібів. Створення тимчасової адміністрації у країні на чолі з Х. Карзаєм. Курдське питання.

Прагматичний підхід Китаю до країн Заходу в 90-х роках. Проблема прав людини. Діяльність Далай Лами. Принцип «дві системи - одна держава» для вирішення проблеми Тайваню. Розвиток АСЕАН. Протистояння двох Кореї. КНДР і створення ракетного потенціалу. Візит Кім Чен Іра до Москви. Кореїська республіка - могутня індустріальна держава. Проблема Кашміру в сучасних відносинах Індії і Пакистану. Тамільська організація у Шрі-Ланці. Створення Асоціації регіонального співробітництва в Південній Азії. Загибель

Індіри і Раджава Ганді. Ядерні випробування в Індії та Пакистані (1998), їх військове протистояння на початку ХХІ ст.

Діяльність ОАД. Інтеграційні процеси НАФТА. Збройна боротьба в Латинській Америці (Перу, Колумбія). Наркобізнес і США. Куба і США. Нова економічна політика та закордонні поїздки Ф. Кастро. Візит Папи Іоанна-Павла II на Кубу (1998). Територіальні проблеми у відносинах між латиноамериканськими країнами. Переворот у Гаїті 1991 р. і дії ОАД, ООН і США.

Громадянська війна в Ефіопії і Сомалі. Перемога Еритреї у війні з урядом Менгісту Хайле Маріама в Аддис-Абебі. Провал спроб ООН і США припинити громадянську війну в Сомалі. Взаємний геноцид між хуту і тутсі в Руанді. Трибунал в Аруші (Танзанія). Збройний виступ проти Дж. Мобуту на чолі з Л. Кабілою в Конго. Стабілізація становища в Конго і африканські країни наприкінці 90-х років. Громадянська війна в Сьєрра-Леоне, Ліберії і спроби міжафриканських сил щодо її врегулювання. Роль Нігерії. Проблеми її демократизації. Діяльність ОАЄ у нових умовах. Невирішеність проблеми Західної Сахари. Курс ПАР в останній період режиму апартеїду. Нові принципи в політиці «білої меншості». Н. Мандела - президент ПАР. «Оновлена» ПАР і країни Заходу.

Тема 14. Україна в контексті міжнародних відносин наприкінці ХХ - початку ХХІ ст.

Проголошення незалежності України і початок її зовнішньої політики. Інституалізація і створення інфраструктури розвитку двосторонніх відносин. «Основні напрями зовнішньої політики України» (1993). Діаспора в системі зовнішньої політики України. Зовнішньоекономічна діяльність України. Відмова від ядерної зброї і гарантії безпеки після приєднання до ДНЯЗ. Україна у ключових геополітичних контурах міжнародних відносин.

Україна і геополітичні пріоритети основних напрямів зовнішньополітичної діяльності: Україна - США - Євроатлантична спільнота; Україна - ісламський світ - Російська Федерація; Україна - країни Азійсько-Тихоокеанського регіону.

Регіональні напрями і специфіка геополітичної стратегії та зовнішньої політики України: північно-східний вектор (Російська Федерація, відносини з країнами СНД); євроатлантичний вектор (країни Західної Європи та інтеграція в європейські інститути, США і Канада, євроатлантичні структури); Центральна та Південно-Східна Європа і країни Балтії; Чорноморський регіон; південно-східний вектор; Азійсько-Тихоокеанський регіон. Зовнішньополітичні ініціативи України в ООН. Участь українських військовослужбовців у миротворчих операціях. Роль українського фактора в системі стабільності в Європі.

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Загальні рекомендації щодо підготовки до практичних занять

Практичні заняття є важливою складовою навчального процесу і спрямовані на поглиблення теоретичних знань, отриманих на лекціях та під час самостійної роботи, а також на формування практичних навичок аналізу міжнародних відносин. Для ефективної підготовки до практичних занять рекомендується:

1. **Ознайомитися з планом заняття** та питаннями, які виносяться на обговорення.
2. **Опрацювати рекомендовану літературу**, зробити конспект основних положень, які будуть обговорюватись на занятті.
3. **Підготувати відповіді на питання для обговорення**, використовуючи як матеріали лекцій, так і додаткову літературу.
4. **Підготувати тези виступу або презентацію** (якщо передбачено планом заняття).
5. **Систематизувати матеріал**, виділити основні положення, аргументи, факти, які підтверджують ваші думки.

Практичне заняття 1. Ялтинсько-Потсдамська конференція у становленні поствоєної біполярності світу (2 год.)

План заняття:

1. Геополітичні наслідки Другої світової війни: формування нової системи міжнародних відносин.
2. Ялтинська (Кримська) конференція 1945 р.: основні рішення та їх вплив на повоєнний світ.
3. Потсдамська конференція 1945 р.: ключові рішення щодо післявоєнного устрою.
4. Механізми регулювання повоєнних міжнародних відносин: формування біполярної системи.
5. Створення та роль ООН у новій системі міжнародних відносин.
6. Бреттон-Вудська система та її вплив на економічні відносини у повоєнному світі.

Питання для обговорення:

1. Які фактори вплинули на формування біполярної системи міжнародних відносин після Другої світової війни?
2. Чому саме США та СРСР змогли стати полюсами нової системи міжнародних відносин?
3. Яке значення мали рішення Ялтинської та Потсдамської конференцій для подальшого розвитку міжнародних відносин?
4. Як вплинуло створення ООН на формування нового світового порядку?
5. Якими були основні протиріччя між СРСР та західними союзниками щодо повоєнного устрою?
6. Як відбувалося формування нової світової фінансово-економічної системи?

Завдання для роботи на практичному занятті:

1. Робота з історичними документами: аналіз рішень Ялтинської та Потсдамської конференцій.
2. Групова дискусія: "Переваги та недоліки біполярної системи міжнародних відносин".
3. Робота в малих групах: порівняльний аналіз підходів США та СРСР до повоєнного світоустрою.

Практичне заняття 2. Міжнародні відносини повоєнного етапу в Європі та на Далекому Сході (2 год.)

План заняття:

1. Мирне врегулювання з колишніми союзниками Німеччини в Європі.
2. Територіальні зміни в Європі після Другої світової війни.
3. Австрійське питання в міжнародних відносинах повоєнного періоду.
4. Специфіка міжнародних відносин на Далекому Сході після капітуляції Японії.
5. Радянсько-американські розбіжності у питанні післявоєнного розвитку Японії.
6. Сан-Франциський мирний договір 1951 р.: основні положення та значення.

Питання для обговорення:

1. Якими були основні принципи мирного врегулювання з колишніми союзниками Німеччини?
2. Які територіальні зміни відбулися в Європі після Другої світової війни та як вони вплинули на міжнародні відносини?
3. У чому полягала специфіка врегулювання австрійського питання?
4. Як відбувалася окупація Японії та які були особливості її повоєнного розвитку?
5. Які протиріччя існували між СРСР та США щодо повоєнного розвитку Японії?
6. Якими були основні положення та значення Сан-Франциського мирного договору?

Завдання для роботи на практичному занятті:

1. Аналіз положень мирних договорів з Італією, Румунією, Угорщиною, Болгарією та Фінляндією.
2. Робота з картами: визначення територіальних змін у Європі та на Далекому Сході.
3. Дискусія: "Проблема Курильських островів у радянсько/російсько-японських відносинах: історична та правова площини".

Практичне заняття 3. «Холодна війна» як складова міжнародної політики ХХ ст. Проблеми блокового протистояння (2 год.)

План заняття:

1. Витоки та причини "холодної війни".
2. Основні доктрини та стратегії США та СРСР у період "холодної війни".
3. Формування військово-політичних блоків: НАТО та ОВД.
4. Розкол Німеччини та Європи як наслідок блокового протистояння.
5. Берлінська криза 1948-1949 рр.: причини, перебіг, наслідки.
6. Місце і роль країн Центральної та Східної Європи у блоковому протистоянні.

Питання для обговорення:

1. Які основні причини призвели до початку "холодної війни"?
2. Як промова У. Черчілля у Фултоні вплинула на початок "холодної війни"?
3. У чому полягала сутність "доктрини Трумена" та "плану Маршалла"?
4. Які фактори вплинули на створення НАТО та ОВД?
5. Як відбувався процес розколу Німеччини та які наслідки він мав для міжнародних відносин?
6. Якими були основні форми блокового протистояння у період "холодної війни"?

Завдання для роботи на практичному занятті:

1. Аналіз промови У. Черчілля у Фултоні (5 березня 1946 р.) та промови Й. Сталіна (9 лютого 1946 р.).
2. Ділова гра: "Берлінська криза 1948-1949 рр.: позиції сторін та шляхи розв'язання".
3. Розробка порівняльної таблиці: "НАТО і ОВД: структура, цілі, діяльність".

Практичне заняття 4. Німеччина в системі міжнародних відносин другої половини ХХ ст. (2 год.)

План заняття:

1. Політика союзників щодо Німеччини після Другої світової війни.

2. Берлінська криза 1948 р. та її наслідки.
3. Утворення ФРН і НДР: причини та наслідки розколу Німеччини.
4. Західнонімецька інтеграція в європейські та євроатлантичні структури.
5. "Доктрина Хальштейна" та її вплив на зовнішню політику ФРН.
6. Берлінська криза 1958-1961 рр.: причини, перебіг, наслідки.

Питання для обговорення:

1. Які підходи до вирішення німецького питання мали держави-переможниці після Другої світової війни?
2. Яке значення мала Берлінська криза 1948 р. для формування біполярної системи?
3. Які фактори призвели до утворення двох німецьких держав?
4. Як відбувалася інтеграція ФРН до західних структур і які це мало наслідки?
5. У чому полягала сутність "доктрини Хальштейна" та як вона впливала на німецько-радянські відносини?
6. Які причини, перебіг та наслідки Берлінської кризи 1958-1961 рр.?

Завдання для роботи на практичному занятті:

1. Аналіз документів, пов'язаних із створенням ФРН та НДР.
2. Робота з картою: окупаційні зони Німеччини та формування двох німецьких держав.
3. Дискусія: "Берлінська стіна: символ "холодної війни" та її значення для міжнародних відносин".
4. Презентація: "План Шумана" та його роль у європейській інтеграції ФРН".

Практичне заняття 5. ООН як головний інститут урегулювання міжнародних конфліктів і формування міжнародної політики XX ст. (2 год.)

План заняття:

1. Створення ООН: основні цілі, принципи, структура.
2. Роль Ради Безпеки ООН у підтриманні миру та безпеки.
3. Миротворча діяльність ООН в умовах "холодної війни".

4. ООН та арабо-ізраїльський конфлікт.
5. Діяльність ООН у сфері деколонізації.
6. Роль ООН у прийнятті загальної Декларації прав людини (1948).

Питання для обговорення:

1. Які основні цілі та принципи були закладені в основу діяльності ООН?
2. Яку роль відігравала Рада Безпеки ООН у міжнародних відносинах періоду "холодної війни"?
3. Які особливості та обмеження миротворчої діяльності ООН в умовах біполярного протистояння?
4. Який внесок зробила ООН у врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту?
5. Яку роль відіграла ООН у процесі деколонізації?
6. Яке значення мало прийняття загальної Декларації прав людини для розвитку міжнародних відносин?

Завдання для роботи на практичному занятті:

1. Аналіз статуту ООН: основні положення та їх реалізація.
2. Кейс-аналіз: "Суецька криза 1956 р. та роль ООН у її врегулюванні".
3. Групова робота: розробка рекомендацій щодо вдосконалення системи миротворчої діяльності ООН.
4. Дискусія: "Ефективність ООН як інструменту врегулювання міжнародних конфліктів".

Практичне заняття 6. Радянсько-американські відносини 60–80-х років (2 год.)

План заняття:

1. Стан радянсько-американських відносин на межі 50–60-х років.
2. Берлінська криза 1961 р.: причини, перебіг, наслідки.
3. Карибська криза 1962 р.: причини, перебіг, уроки та наслідки.
4. Радянсько-американські відносини в період "розрядки".
5. Вплив радянського вторгнення в Афганістан на радянсько-американські відносини.
6. Політика "нового мислення" М. Горбачова та її вплив на відносини між

СРСР та США.

Питання для обговорення:

1. Які фактори впливали на стан радянсько-американських відносин у 60-80-х роках?
2. Які причини та наслідки Карибської кризи 1962 р.?
3. У чому полягала сутність політики "розрядки" у відносинах між СРСР та США?
4. Які фактори призвели до завершення періоду "розрядки"?
5. Як вплинуло вторгнення радянських військ в Афганістан на радянсько-американські відносини?
6. Які зміни відбулися у відносинах між СРСР та США в період "перебудови"?

Завдання для роботи на практичному занятті:

1. Аналіз документів: Договір про заборону випробувань ядерної зброї в трьох середовищах (1963), Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (1968).
2. Кейс-аналіз: "Карибська криза 1962 р.: механізми врегулювання".
3. Дискусія: "Політика "розрядки": причини, здобутки, обмеження".
4. Групова робота: "Аналіз політики "нового мислення" М. Горбачова та її впливу на міжнародні відносини".

Практичне заняття 7. Становлення та реалізація «великої розрядки» в Європі. Загальноєвропейські процеси 60–70-х років ХХ ст. (2 год.)

План заняття:

1. Передумови та основні напрямки "розрядки" в Європі.
2. Зовнішня політика Франції в період президентства Ш. де Голля.
3. "Нова східна політика" ФРН: цілі, основні напрямки, результати.
4. Нарада з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ): підготовка, проведення, результати.
5. Заключний акт НБСЄ в Гельсінкі (1975): основні положення та значення.
6. Проблеми реалізації Заключного акту НБСЄ.

Питання для обговорення:

1. Які фактори сприяли становленню політики "розрядки" в Європі?
2. У чому полягала специфіка зовнішньої політики Франції в період президентства Ш. де Голля?
3. Які основні цілі та напрямки "нової східної політики" ФРН?
4. Яке значення мали Московський договір між СРСР і ФРН (1970) та інші двосторонні договори ФРН з країнами Східної Європи?
5. Які основні положення Заключного акту НБСЄ в Гельсінкі та їх вплив на міжнародні відносини?
6. Які проблеми виникали при реалізації положень Заключного акту НБСЄ?

Завдання для роботи на практичному занятті:

1. Аналіз положень Заключного акту НБСЄ в Гельсінкі.
2. Групова робота: "Порівняльний аналіз підходів країн Західної та Східної Європи до процесу розрядки".
3. Дискусія: "Значення "третього кошику" Заключного акту НБСЄ для розвитку міжнародних відносин".
4. Презентація: "Радянсько-французькі відносини в період президентства Ш. де Голля".

Практичне заняття 8. Проблема контролю над озброєнням та роззброєнням (2 год.)

План заняття:

1. Розвиток системи контролю над озброєннями у другій половині ХХ ст.
2. Московський договір про заборону випробувань ядерної зброї у трьох середовищах (1963).
3. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (1968): основні положення, значення, проблеми реалізації.
4. Переговори про обмеження стратегічних озброєнь: ОСО-1, ОСО-2.
5. Договір про протиракетну оборону (1972).
6. Заходи зміцнення довіри у військовій сфері.

Питання для обговорення:

1. Які причини спонукали СРСР та США до початку переговорів про обмеження озброєнь?

2. Яке значення мав Московський договір про заборону випробувань ядерної зброї для процесу контролю над озброєннями?
3. Які основні положення Договору про нерозповсюдження ядерної зброї та проблеми його реалізації?
4. Які здобутки та обмеження переговорів про обмеження стратегічних озброєнь?
5. Яке значення мав Договір про протиракетну оборону для стратегічної стабільності?
6. Які заходи зміцнення довіри у військовій сфері були реалізовані у другій половині ХХ ст.?

Завдання для роботи на практичному занятті:

1. Аналіз положень основних договорів у сфері контролю над озброєннями.
2. Дискусія: "Роль міжнародних організацій у процесі роззброєння".
3. Кейс-аналіз: "Проблеми реалізації режиму нерозповсюдження ядерної зброї".
4. Груповий проект: "Розробка заходів зміцнення довіри у військовій сфері у сучасних умовах".

Практичне заняття 9. Розпад колоніальних систем у контексті світової політики 60–70-х років (2 год.)

План заняття:

1. Декларація про деколонізацію в ООН: основні положення та значення.
2. Процес деколонізації в Африці: етапи, особливості, наслідки.
3. Деколонізація в Азії: специфіка, проблеми, результати.
4. Виникнення та розвиток Руху неприєднання.
5. Проблеми постколоніального розвитку країн "третього світу".
6. Проблема Нового міжнародного економічного порядку.

Питання для обговорення:

1. Які фактори вплинули на процес деколонізації у 60-70-х роках ХХ ст.?
2. Яку роль відіграла ООН у процесі деколонізації?
3. Які особливості процесу деколонізації в Африці та Азії?
4. Яке значення мав Рух неприєднання для міжнародних відносин періоду

"холодної війни"?

5. Які проблеми постали перед країнами "третього світу" після здобуття незалежності?
6. У чому полягала концепція Нового міжнародного економічного порядку?

Завдання для роботи на практичному занятті:

1. Робота з картою: аналіз процесу деколонізації в Африці та Азії.
2. Аналіз основних документів Руху неприєднання.
3. Дискусія: "Проблеми розвитку постколоніальних країн: політичні, економічні, соціальні аспекти".
4. Груповий проект: "Порівняльний аналіз моделей розвитку постколоніальних країн".

Практичне заняття 10. Особливості діяльності ООН у роки «великої розрядки» (2 год.)

План заняття:

1. Зміцнення правової бази миротворчої діяльності ООН.
2. Декларація 1970 р. про принципи міжнародного права щодо дружніх відносин і співробітництва між державами.
3. Формування механізму ООН з питань роззброєння.
4. Проблеми деколонізації в діяльності ООН.
5. Механізм ООН з питань економічного і соціального розвитку.
6. ООН і проблеми захисту прав людини.

Питання для обговорення:

1. Які зміни відбулися у правовій базі миротворчої діяльності ООН у роки "великої розрядки"?
2. Яке значення мала Декларація про принципи міжнародного права щодо дружніх відносин і співробітництва між державами?
3. Які механізми використовувала ООН для вирішення проблем роззброєння?
4. Які кроки здійснювала ООН для сприяння процесу деколонізації?
5. Які механізми економічного і соціального розвитку були створені в рамках ООН?

6. Яку роль відіграла ООН у захисті прав людини у період "великої розрядки"?

Завдання для роботи на практичному занятті:

1. Аналіз положень Декларації про принципи міжнародного права щодо дружніх відносин і співробітництва між державами.
2. Кейс-аналіз: "Діяльність ООН у вирішенні проблеми апартеїду в ПАР".
3. Дискусія: "Ефективність механізмів ООН з питань економічного і соціального розвитку".
4. Груповий проект: "ООН і захист прав людини: механізми та інструменти".

Практичне заняття 11. Проблеми міжнародних відносин у пострадянський період. Завершення «холодної війни» (2 год.)

План заняття:

1. Геополітичні наслідки розпаду СРСР та соціалістичного табору.
2. Біловезька та Алма-Атинська угоди: передумови підписання, основні положення, наслідки.
3. Формування однополярної системи міжнародних відносин: роль США як єдиної наддержави.
4. Трансформація НАТО після завершення "холодної війни".
5. Розширення НАТО на Схід: причини, етапи, наслідки.
6. Трансформація міжнародної системи безпеки після завершення "холодної війни".

Питання для обговорення:

1. Які геополітичні наслідки мав розпад СРСР для світової політики?
2. Які положення Біловезької та Алма-Атинської угод визначили процес розпаду СРСР та створення СНД?
3. Які фактори сприяли формуванню однополярної системи міжнародних відносин?
4. Які зміни відбулися в політиці НАТО після завершення "холодної війни"?
5. Які причини та наслідки розширення НАТО на Схід?
6. Які виклики постали перед міжнародною системою безпеки після

завершення "холодної війни"?

Завдання для роботи на практичному занятті:

1. Аналіз положень Біловезької та Алма-Атинської угод.
2. Робота з картою: аналіз геополітичних змін у Європі після розпаду СРСР та соціалістичного табору.
3. Дискусія: "Однополярність vs багатополярність: переваги та недоліки різних систем міжнародних відносин".
4. Груповий проект: "Трансформація НАТО після завершення "холодної війни": цілі, засоби, результати".

Практичне заняття 12. Нові параметри безпеки та роззброєння в умовах постконфронтаційного порядку (2 год.)

План заняття:

1. Ядерне роззброєння України, Білорусі та Казахстану: причини, процес, наслідки.
2. Договори про скорочення стратегічних наступальних озброєнь (СНО-1, СНО-2).
3. Трансформація режиму контролю над звичайними озброєннями в Європі.
4. Перетворення НБСЄ на ОБСЄ: причини, процес, результати.
5. Проблеми нерозповсюдження зброї масового знищення після завершення "холодної війни".
6. Нові виклики міжнародній безпеці у постбіполярному світі.

Питання для обговорення:

1. Які причини спонукали Україну, Білорусь та Казахстан відмовитися від ядерної зброї?
2. Які основні положення та значення договорів СНО-1 та СНО-2?
3. Які зміни відбулися в режимі контролю над звичайними озброєннями в Європі після розпаду ОВД та СРСР?
4. Які причини та наслідки перетворення НБСЄ на ОБСЄ?
5. Які нові виклики постали перед режимом нерозповсюдження зброї масового знищення після завершення "холодної війни"?
6. Які нові загрози міжнародній безпеці виникли у постбіполярному світі?

Завдання для роботи на практичному занятті:

1. Аналіз положень Будапештського меморандуму про гарантії безпеки України.
2. Кейс-аналіз: "Ядерні програми Індії та Пакистану: причини, розвиток, наслідки".
3. Дискусія: "Ефективність ОБСЄ як інструменту забезпечення безпеки в Європі".
4. Груповий проект: "Нові виклики міжнародній безпеці: тероризм, кіберзагрози, гібридні війни".

Практичне заняття 13-14. Особливості розвитку регіональних систем в умовах постбіполярності та багатополарності (4 год.)

План заняття:

1. Трансформація близькосхідної регіональної системи.
2. Еволюція арабо-ізраїльського конфлікту після завершення "холодної війни".
3. Регіональні конфлікти на пострадянському просторі.
4. Трансформація системи міжнародних відносин в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.
5. Розвиток системи міжнародних відносин в Латинській Америці.
6. Особливості міжнародних відносин в Африці після завершення "холодної війни".

Питання для обговорення:

1. Які зміни відбулися у близькосхідній регіональній системі після завершення "холодної війни"?
2. Які фактори вплинули на еволюцію арабо-ізраїльського конфлікту?
3. Які причини та наслідки регіональних конфліктів на пострадянському просторі?
4. Які особливості трансформації системи міжнародних відносин в Азійсько-Тихоокеанському регіоні?
5. Які тенденції розвитку системи міжнародних відносин в Латинській Америці?

6. Які особливості міжнародних відносин в Африці після завершення "холодної війни"?

Завдання для роботи на практичному занятті:

1. Робота з картою: аналіз регіональних конфліктів на пострадянському просторі.
2. Кейс-аналіз: "Мирний процес на Близькому Сході у 90-х роках: досягнення та обмеження".
3. Дискусія: "Роль Китаю в Азійсько-Тихоокеанському регіоні: виклики та перспективи".
4. Груповий проект: "Інтеграційні процеси в Латинській Америці: моделі, досягнення, проблеми".
5. Презентація: "Проблеми розвитку та безпеки в Африці після завершення "холодної війни".

Практичне заняття 15-16. Україна в контексті міжнародних відносин наприкінці ХХ - початку ХХІ ст. (4 год.)

План заняття:

1. Становлення зовнішньої політики незалежної України: основні принципи, напрями, механізми реалізації.
2. Відносини України з державами пострадянського простору.
3. Європейський та євроатлантичний вектори зовнішньої політики України.
4. Відносини України з провідними державами світу.
5. Участь України в міжнародних організаціях.
6. Миротворча діяльність України.

Питання для обговорення:

1. Які основні принципи та пріоритети зовнішньої політики України після здобуття незалежності?
2. Які особливості відносин України з державами пострадянського простору?
3. Які здобутки та проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України?
4. Які особливості відносин України з провідними державами світу (США,

Китай, Німеччина, Франція, Велика Британія)?

5. Яку роль відіграє Україна в міжнародних організаціях?
6. Які досягнення України у сфері миротворчої діяльності?

Завдання для роботи на практичному занятті:

1. Аналіз положень "Основних напрямів зовнішньої політики України" (1993).
2. Дискусія: "Багатовекторність vs євроатлантична інтеграція: переваги та недоліки різних стратегій зовнішньої політики України".
3. Кейс-аналіз: "Відносини України та Російської Федерації: основні етапи, проблеми, перспективи".
4. Груповий проект: "Україна в міжнародних організаціях: внесок, здобутки, проблеми".
5. Презентація: "Участь України в міжнародних миротворчих операціях".

ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота є невід'ємною частиною навчального процесу і сприяє поглибленому вивченню дисципліни, розвитку навичок критичного мислення та аналітичної роботи. Під час самостійної роботи студенти мають можливість ознайомитись з додатковими матеріалами, які не були розглянуті на лекціях, підготуватись до практичних занять та контрольних заходів.

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи

1. **Плануйте свій час.** Розподіліть виконання завдань самостійної роботи рівномірно протягом семестру, не відкладаючи все на останній момент.
2. **Визначте оптимальний для вас формат роботи.** Одні студенти краще працюють зранку, інші - ввечері. Врахуйте особливості власної працездатності при плануванні самостійної роботи.
3. **Створіть відповідні умови для роботи.** Забезпечте тишу, хороше освітлення, відсутність відволікаючих факторів.
4. **Використовуйте різноманітні джерела інформації.** Окрім рекомендованої літератури, користуйтеся науковими статтями,

аналітичними матеріалами, офіційними документами, статистичними даними.

5. **Робіть нотатки та конспекти.** Виділяйте ключові ідеї, тези, аргументи, які можуть бути використані під час підготовки до практичних занять та контрольних заходів.
6. **Систематизуйте матеріал.** Складайте схеми, таблиці, структурно-логічні схеми, які допоможуть краще зрозуміти та запам'ятати матеріал.
7. **Обговорюйте складні питання з колегами.** Групова робота часто допомагає краще зрозуміти складні теоретичні концепції та практичні кейси.
8. **Не боятися звертатися за консультацією до викладача.** Якщо виникають труднощі у розумінні певних питань, не соромтеся звертатися за роз'ясненнями.

Тематика завдань для самостійної роботи

Тема 2. Міжнародні відносини повоєнного етапу в Європі та на Далекому Сході (4 год.)

1. Опрацювання наукової літератури з теми.
2. Підготовка доповіді на тему: "Участь України у розв'язанні міжнародних проблем поза ООН у повоєнний період".
3. Аналіз мирних договорів з колишніми союзниками Німеччини.
4. Підготовка презентації на тему: "Територіальні зміни в Європі після Другої світової війни".
5. Аналіз проблеми Трієсту та її вирішення.
6. Підготовка аналітичної записки на тему: "Радянсько-американські розбіжності щодо післявоєнного розвитку Японії".

Тема 3. «Холодна війна» як складова міжнародної політики ХХ ст. Проблеми блокового протистояння (4 год.)

1. Опрацювання наукової літератури з теми.
2. Підготовка доповіді на тему: "Фултонська промова У. Черчілля та її вплив на початок "холодної війни".
3. Аналіз доктрини "стримування" та її реалізації.

4. Підготовка презентації на тему: "План Маршалла: цілі, реалізація, наслідки".
5. Аналіз процесу створення НАТО та ОВД.
6. Підготовка аналітичної записки на тему: "Берлінська криза 1948 р.: причини, перебіг, наслідки".

Тема 4. Німеччина в системі міжнародних відносин другої половини ХХ ст. (4 год.)

1. Опрацювання наукової літератури з теми.
2. Підготовка доповіді на тему: "Політика союзників щодо Німеччини: спільне та відмінне".
3. Аналіз процесу утворення ФРН і НДР.
4. Підготовка презентації на тему: "План Шумана та його роль у європейській інтеграції".
5. Аналіз "Доктрини Хальштейна" та її впливу на зовнішню політику ФРН.
6. Підготовка аналітичної записки на тему: "Берлінська криза 1958-1961 рр. та будівництво Берлінської стіни".

Тема 5. ООН як головний інститут урегулювання міжнародних конфліктів і формування міжнародної політики ХХ ст. (4 год.)

1. Опрацювання наукової літератури з теми.
2. Підготовка доповіді на тему: "Створення ООН: конференція у Сан-Франциско та прийняття Статуту ООН".
3. Аналіз структури та функцій основних органів ООН.
4. Підготовка презентації на тему: "Миротворчі операції ООН: принципи, механізми, результати".
5. Аналіз ролі ООН у вирішенні арабо-ізраїльського конфлікту.
6. Підготовка аналітичної записки на тему: "ООН і проблема деколонізації".

Тема 6. Радянсько-американські відносини 60–80-х років (4 год.)

1. Опрацювання наукової літератури з теми.
2. Підготовка доповіді на тему: "Карибська криза 1962 р.: на межі ядерної війни".
3. Аналіз процесу обмеження стратегічних озброєнь.

4. Підготовка презентації на тему: "Радянсько-американські відносини в період "розрядки".
5. Аналіз впливу радянського вторгнення в Афганістан на радянсько-американські відносини.
6. Підготовка аналітичної записки на тему: "Політика "нового мислення" М. Горбачова та її вплив на радянсько-американські відносини".

Тема 7. Становлення та реалізація «великої розрядки» в Європі.

Загальноєвропейські процеси 60–70-х років ХХ ст. (4 год.)

1. Опрацювання наукової літератури з теми.
2. Підготовка доповіді на тему: "Зовнішня політика Франції в період президентства Ш. де Голля".
3. Аналіз " нової східної політики" ФРН.
4. Підготовка презентації на тему: "Гельсінський процес: підготовка, проведення, результати".
5. Аналіз положень Заключного акту НБСЄ в Гельсінкі.
6. Підготовка аналітичної записки на тему: "Проблеми захисту прав людини в контексті Гельсінського процесу".

Тема 8. Проблема контролю над озброєнням та роззброєнням (2 год.)

1. Опрацювання наукової літератури з теми.
2. Підготовка доповіді на тему: "Московський договір про заборону випробувань ядерної зброї у трьох середовищах (1963)".
3. Аналіз Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (1968).
4. Підготовка презентації на тему: "Переговори про обмеження стратегічних озброєнь: ОСО-1, ОСО-2".
5. Аналіз Договору про протиракетну оборону (1972).
6. Підготовка аналітичної записки на тему: "Заходи зміцнення довіри у військовій сфері".

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ

Підготовка презентацій є важливою складовою навчального процесу, яка

дозволяє студентам розвивати навички аналізу інформації, її систематизації та публічного представлення. Презентації використовуються для унаочнення доповідей на практичних заняттях, представлення результатів самостійної роботи або групових проектів.

Загальні вимоги до презентацій

1. Структура презентації:

- Титульний слайд (назва теми, інформація про автора)
- Зміст (план презентації)
- Основна частина (розкриття теми)
- Висновки
- Список використаних джерел

2. Оформлення:

- Використовуйте єдиний стиль оформлення для всіх слайдів
- Кольорова гама: не більше 2-3 основних кольорів
- Шрифт: чіткий, легко читабельний (рекомендовано Arial, Calibri, Tahoma)
- Розмір шрифту: для заголовків - 24-36 пт, для основного тексту - 18-24 пт
- Використовуйте контрастні кольори для тексту і фону
- Уникайте перевантаження слайдів текстом (оптимально 6-8 рядків на слайді)
- Використовуйте маркований список для переліку пунктів

3. Візуалізація:

- Доповнюйте текстову інформацію візуальними елементами (графіки, діаграми, таблиці, карти, зображення)
- Використовуйте якісні зображення, що відповідають тематиці
- Підписуйте всі графічні елементи
- Уникайте надмірної анімації

4. Зміст:

- Інформація повинна бути актуальною та достовірною
- Всі дані повинні мати посилання на джерела

- Текст має бути лаконічним, без граматичних та орфографічних помилок
- Уникайте перевантаження слайдів інформацією

5. Технічні аспекти:

- Оптимальна кількість слайдів: 10-15 (для презентації на 7-10 хвилин)
- Формат файлу: .ppt, .pptx, .pdf
- Перевірте працездатність презентації перед виступом

Критерії оцінювання презентацій

Критерій	Опис	Максимальний бал
Зміст	Повнота розкриття теми, відповідність заявленій темі, актуальність та достовірність інформації	5
Структура	Логічність побудови, відповідність структурним вимогам, наявність всіх необхідних елементів	3
Оформлення	Відповідність вимогам до оформлення, читабельність, якість візуальних елементів	3
Представлення	Вільне володіння матеріалом, вміння відповідати на питання, дотримання регламенту	4
Всього		15

ТЕМАТИКА ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ

Інформаційні повідомлення (доповіді, реферати, інфомеседжі) є важливою формою самостійної роботи студентів, спрямованою на поглиблене вивчення окремих аспектів дисципліни, розвиток навичок пошуку, аналізу та систематизації інформації, а також навичок академічного письма.

Вимоги до інформаційних повідомлень

1. Структура інформаційного повідомлення:

- Вступ (актуальність теми, мета дослідження)
- Основна частина (розкриття теми)
- Висновки

- Список використаних джерел

2. Оформлення:

- Обсяг: 5-7 сторінок (для реферату), 2-3 сторінки (для інфомеседжу)
- Шрифт: Times New Roman, розмір 14
- Міжрядковий інтервал: 1,5
- Поля: ліве - 3 см, праве - 1,5 см, верхнє та нижнє - 2 см
- Нумерація сторінок: у правому верхньому куті

3. Зміст:

- Інформація має бути актуальною та достовірною
- Текст повинен відповідати заявленій темі
- Виклад матеріалу має бути логічним та послідовним
- Всі цитати та запозичення повинні бути оформлені відповідно до вимог академічної доброчесності

4. Критерії оцінювання:

- Повнота розкриття теми (до 5 балів)
- Актуальність та достовірність інформації (до 3 балів)
- Логічність та послідовність викладу (до 3 балів)
- Оформлення роботи та список використаних джерел (до 2 балів)
- Дотримання вимог академічної доброчесності (до 2 балів)

Тематика інформаційних повідомлень

Блок 1. Формування повоєнної системи міжнародних відносин

1. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин: принципи та механізми функціонування.
2. Роль США та СРСР у формуванні повоєнного світоустрою.
3. Мирні договори з колишніми союзниками Німеччини: зміст та значення.
4. Окупаційна політика союзників у Німеччині.
5. Створення ООН та її роль у формуванні повоєнного світопорядку.
6. Бреттон-Вудська валютно-фінансова система: принципи та механізми функціонування.
7. Проблема Курильських островів у радянсько-японських відносинах.
8. Участь України у діяльності ООН у повоєнний період.

Блок 2. "Холодна війна" та блокове протистояння

9. Фултонська промова У. Черчілля та її значення для початку "холодної війни".
10. Доктрина Трумена: зміст та реалізація.
11. План Маршалла та його роль у відбудові Європи.
12. Створення та діяльність організації Варшавського договору.
13. Берлінська криза 1948-1949 рр.: причини, перебіг, наслідки.
14. Створення НАТО та його роль у системі колективної безпеки Заходу.
15. Карибська криза 1962 р.: на межі ядерної війни.
16. "Доктрина Брежнєва" та її реалізація.

Блок 3. Міжнародні відносини 60-70-х років ХХ ст.

17. Політика "розрядки" у міжнародних відносинах: передумови, сутність, результати.
18. "Нова східна політика" ФРН: цілі, напрямки, результати.
19. Гельсінський процес та його вплив на міжнародні відносини.
20. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (1968): зміст та значення.
21. Проблема контролю над озброєннями у період "розрядки".
22. Роль ООН у вирішенні міжнародних конфліктів у період "холодної війни".
23. Рух неприєднання: формування, принципи, діяльність.
24. Регіональні конфлікти у період "холодної війни": причини, перебіг, наслідки.

Блок 4. Міжнародні відносини кінця ХХ - початку ХХІ ст.

25. Завершення "холодної війни" та формування нової системи міжнародних відносин.
26. Розпад СРСР та його геополітичні наслідки.
27. Трансформація НАТО після завершення "холодної війни".
28. Розширення ЄС на Схід: причини, етапи, наслідки.
29. Міжнародний тероризм як нова загроза глобальній безпеці.
30. Трансформація ООН у пост-біполярному світі.
31. Регіональні конфлікти після завершення "холодної війни".

ВИМОГИ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ КУРСОВИХ РОБІТ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Курсова робота є важливою складовою навчального процесу, самостійною науково-дослідною роботою студента, яка виконується з метою закріплення, поглиблення та узагальнення знань, отриманих під час вивчення дисципліни "Міжнародні відносини та світова політика ХХ століття".

Виконання курсової роботи має на меті:

- поглиблення теоретичних знань з міжнародних відносин та світової політики ХХ століття;
- розвиток навичок самостійної науково-дослідної роботи;
- формування вміння аналізувати міжнародні події та процеси в їх історичному контексті;
- розвиток здатності формулювати обґрунтовані висновки та рекомендації;
- підготовку до подальшої наукової діяльності.

2. СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота повинна містити наступні структурні елементи:

1. **Титульний аркуш** (оформлений згідно з встановленими вимогами).
2. **Зміст** (із зазначенням сторінок).
3. **Перелік умовних позначень** (за необхідності).
4. **Вступ** (актуальність теми, мета і завдання дослідження, об'єкт і предмет дослідження, методи дослідження, теоретичне і практичне значення роботи, структура роботи).
5. **Основна частина** (зазвичай складається з 2-3 розділів, кожен з яких може містити 2-3 підрозділи).
6. **Висновки** (стислий виклад результатів дослідження).
7. **Список використаних джерел** (не менше 25 найменувань, оформлених згідно з вимогами).
8. **Додатки** (за необхідності).

3. ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

3.1. Вступ

У вступі (обсягом 2-3 сторінки) необхідно:

- Обґрунтувати актуальність обраної теми;
- Визначити мету і завдання дослідження;
- Визначити об'єкт і предмет дослідження;
- Зазначити методи дослідження;
- Окреслити теоретичне і практичне значення роботи;
- Вказати структуру роботи.

3.2. Основна частина

Основна частина роботи (обсягом 20-25 сторінок) повинна містити:

- Аналіз історіографії проблеми та джерельної бази дослідження;
- Теоретичну основу дослідження;
- Аналіз міжнародних процесів та подій відповідно до обраної теми;
- Аргументоване викладення власних думок щодо досліджуваної проблеми;
- Посилання на використані джерела.

3.3. Висновки

У висновках (обсягом 2-3 сторінки) необхідно:

- Підсумувати результати дослідження;
- Визначити, наскільки досягнуто мету і виконано завдання дослідження;
- Сформулювати основні теоретичні та практичні висновки;
- Окреслити перспективи подальших досліджень з обраної теми.

4. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

4.1. Загальні вимоги

- Обсяг: 30-35 сторінок (без урахування додатків і списку використаних джерел).
- Шрифт: Times New Roman, розмір 14.
- Міжрядковий інтервал: 1,5.
- Поля: ліве - 3 см, праве - 1,5 см, верхнє та нижнє - 2 см.
- Нумерація сторінок: у правому верхньому куті, починаючи з третьої

сторінки (титульний аркуш і зміст не нумеруються, але враховуються при нумерації).

4.2. Оформлення структурних елементів

- Заголовки структурних елементів (ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ) пишуться великими літерами симетрично до тексту.
- Заголовки підрозділів пишуться з абзацу маленькими літерами (крім першої великої).
- Крапка в кінці заголовка не ставиться.
- Відстань між заголовком та текстом має становити 2 інтервали.

4.3. Оформлення таблиць, рисунків, формул

- Таблиці нумеруються арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу. Назва таблиці розміщується над таблицею і вирівнюється за правим краєм.
- Рисунки нумеруються арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу. Назва рисунка розміщується під рисунком і центрується.
- Формули нумеруються арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу. Номер формули зазначається на рівні формули в круглих дужках і вирівнюється за правим краєм.

4.4. Оформлення посилань та списку використаних джерел

- Посилання на джерела в тексті оформлюються у квадратних дужках, де перша цифра - номер джерела у списку використаних джерел, друга - номер сторінки. Наприклад: [7, с. 25].
- Список використаних джерел оформлюється в алфавітному порядку відповідно до стандарту ДСТУ 8302:2015 "Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання".

5. ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

1. Дипломатичні відносини між США та СРСР у період Холодної війни
2. Зовнішньополітична діяльність ООН у XX столітті
3. Проблеми регіональної безпеки у XX столітті
4. Міжнародна економічна система у XX столітті

5. Ідеологічні конфлікти у XX столітті
6. Військові конфлікти у XX столітті
7. Національно-визвольні рухи у XX столітті
8. Деколонізація у XX столітті
9. Глобалізація у XX столітті
10. Інформаційна війна у XX столітті
11. Формування та розвиток міжнародних організацій у XX столітті
12. Міжнародне право у XX столітті
13. Міжнародні економічні відносини у XX столітті
14. Міжнародна політика країн Європи у XX столітті
15. Міжнародна політика країн Азії у XX столітті
16. Міжнародна політика країн Африки у XX столітті
17. Міжнародна політика країн Латинської Америки у XX столітті
18. Міжнародна політика США у XX столітті
19. Міжнародна політика СРСР у XX столітті
20. Міжнародна політика Німеччини у XX столітті
21. Попередження та розв'язання міжнародних конфліктів у XX столітті
22. Механізми міжнародного співробітництва у XX столітті
23. Вплив міжнародних відносин на розвиток людства у XX столітті
24. Перспективи розвитку міжнародних відносин у XXI столітті
25. Вплив глобалізації на міжнародні відносини у XX столітті
26. Інформаційна безпека у міжнародних відносинах у XX столітті
27. Роль міжнародних організацій у вирішенні глобальних проблем у XX столітті
28. Сучасні виклики та загрози міжнародній безпеці
29. Перспективи розвитку міжнародного права у XXI столітті
30. Вплив міжнародних відносин на формування глобального суспільства у XX столітті

6. ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ ТА ЗАХИСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

6.1. Етапи підготовки курсової роботи

1. **Вибір теми дослідження** - студент обирає тему зі запропонованого

переліку або пропонує власну тему, яка повинна бути узгоджена з науковим керівником.

2. **Складання плану роботи** - розробка структури дослідження, визначення основних питань, які будуть розглянуті в роботі.
3. **Підбір та аналіз літератури** - пошук та аналіз наукових джерел з обраної теми.
4. **Написання тексту** - послідовне викладення матеріалу відповідно до плану роботи.
5. **Оформлення роботи** - відповідно до встановлених вимог.
6. **Подання роботи на перевірку** - у встановлені терміни.
7. **Підготовка до захисту** - розробка презентації та тез виступу.

6.2. Захист курсової роботи

- Захист курсової роботи відбувається публічно перед комісією та включає:
- Виступ студента (до 7 хвилин), в якому він представляє результати дослідження;
- Відповіді на запитання членів комісії та присутніх;
- Обговорення роботи;
- Оголошення оцінки.

6.3. Критерії оцінювання курсової роботи

Критерій	Максимальний бал
Відповідність змісту роботи темі дослідження	3
Повнота розкриття теми	3
Логічність структури роботи	2
Якість аналізу джерел та літератури	3
Самостійність суджень та оригінальність висновків	3
Дотримання вимог до оформлення роботи	2
Якість захисту (виступ, презентація, відповіді на запитання)	4
Всього	20

7. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

При підготовці курсової роботи студенти повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності, зокрема:

- Самостійно виконувати навчальні завдання;
- Надавати достовірну інформацію про результати власної навчальної діяльності;
- Посилатися на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- Не допускати плагіату, фабрикації та фальсифікації даних.

У разі виявлення плагіату курсова робота до захисту не допускається, і студент повинен виконати її на іншу тему.

8. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИБОРУ ТА РОЗКРИТТЯ ТЕМИ

При виборі теми курсової роботи рекомендується враховувати:

- Особистий інтерес до проблеми;
- Наявність достатньої кількості джерел та літератури;
- Актуальність теми у контексті сучасних міжнародних відносин;
- Можливість подальшого розвитку теми у майбутніх наукових дослідженнях.
- Для ефективного розкриття теми рекомендується:
- Чітко визначити хронологічні та географічні межі дослідження;
- Виділити ключові аспекти проблеми, які будуть розглянуті в роботі;
- Використовувати різноманітні джерела інформації (наукову літературу, офіційні документи, статистичні дані, матеріали періодичних видань);
- Застосовувати аналітичний підхід до дослідження проблеми;
- Формулювати власні судження та висновки на основі критичного аналізу опрацьованих матеріалів.

Необхідно обрати один із запропонованих напрямків та розкрити обрану тему.

9. КОНСУЛЬТАЦІЙНА ПІДТРИМКА

Під час підготовки курсової роботи студенти можуть отримати консультаційну підтримку наукового керівника:

- Консультації щодо вибору теми та розробки плану роботи;
- Рекомендації щодо підбору літератури та джерел;
- Поради щодо методології дослідження;

- Зауваження та рекомендації щодо змісту та оформлення роботи;
- Підготовка до захисту.

Консультації проводяться згідно з графіком, встановленим кафедрою, або за індивідуальною домовленістю з науковим керівником.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Для досягнення мети та завдань курсу використовуються різноманітні методи навчання, спрямовані на формування у студентів необхідних компетентностей та навичок. Залежно від характеру пізнавальної діяльності та дидактичних цілей використовуються такі групи методів:

За джерелом знань:

- **Словесні методи:** лекції, пояснення, бесіди, дискусії, консультації.
- **Наочні методи:** демонстрація презентацій, показ відеоматеріалів, робота з картами та схемами.
- **Практичні методи:** виконання практичних завдань, кейс-аналіз, робота з документами, розв'язання проблемних ситуацій.

За логікою передачі і сприймання навчальної інформації:

- **Індуктивні методи:** вивчення окремих фактів, явищ, процесів з подальшим узагальненням.
- **Дедуктивні методи:** вивчення теоретичних положень з подальшим їх підтвердженням конкретними прикладами.
- **Аналітичні методи:** вивчення предметів і явищ шляхом розчленування їх на складові частини.
- **Синтетичні методи:** поєднання розрізнених елементів у єдине ціле.

За ступенем самостійності мислення студентів:

- **Репродуктивні методи:** відтворення вивченого матеріалу за зразком.
- **Пошукові методи:** самостійний пошук інформації та її аналіз.
- **Дослідницькі методи:** проведення власних досліджень з обраної теми.
- **Проблемно-пошукові методи:** постановка проблемних питань, які спонукають до пошуку відповідей.

За ступенем керівництва навчальною роботою:

- **Методи самостійної роботи:** робота з навчальною літературою, виконання індивідуальних завдань.
- **Методи роботи під керівництвом викладача:** лекції, практичні заняття, консультації.
- **Інтерактивні методи:**
- **Дискусії та дебати:** обговорення спірних питань, аргументація власної позиції.
- **Групова робота:** виконання спільних завдань у малих групах.
- **Ділові та рольові ігри:** моделювання реальних ситуацій міжнародних відносин.
- **Метод проектів:** підготовка та презентація групових або індивідуальних проектів.
- **Мозковий штурм:** колективне генерування ідей для вирішення проблеми.
- **Кейс-метод:** аналіз конкретних ситуацій з міжнародних відносин.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

У процесі вивчення дисципліни «Міжнародні відносини та світова політика ХХ століття» застосовуються різні форми і методи контролю знань студентів, що дозволяють об'єктивно оцінити рівень засвоєння матеріалу та сформованості компетентностей.

Види контролю:

1. Поточний контроль

Здійснюється на кожному практичному занятті з метою перевірки рівня підготовки студентів до заняття, активності під час заняття, виконання домашніх завдань. Включає такі форми:

- **Усне опитування** - перевірка рівня засвоєння теоретичного матеріалу.
- **Письмові експрес-контрольні роботи** - короткі письмові відповіді на 1-2 питання за матеріалами попередніх занять.
- **Тестування** - виконання тестових завдань різних типів (вибір однієї або

кількох правильних відповідей, встановлення відповідностей, хронологічної послідовності тощо).

- **Оцінювання виступів та презентацій** - оцінювання якості підготовки та представлення доповідей, презентацій, рефератів.
- **Оцінювання участі в дискусіях та дебатах** - оцінювання вміння аргументувати власну позицію, критично аналізувати інформацію, вести конструктивний діалог.
- **Оцінювання виконання практичних завдань** - роботи з документами, картами, аналізу кейсів тощо.

2. Індивідуальні завдання

Оцінювання якості виконання індивідуальних завдань, що виконуються протягом семестру:

- **Курсова робота** - оцінюється за критеріями повноти розкриття теми, актуальності та достовірності інформації, логічності та послідовності викладу, оформлення роботи та списку використаних джерел, дотримання вимог академічної доброчесності.
- **Реферати, інформаційні повідомлення** - оцінюються за аналогічними критеріями.

3. Підсумковий контроль

Здійснюється у формі іспиту після завершення вивчення курсу. Включає:

- **Письмова екзаменаційна робота** - комплексне завдання, що включає теоретичні питання та практичні завдання за всім курсом.

Критерії оцінювання відповідей

- 36-40 балів (відмінно) - робота виконана в повному обсязі, містить глибокий аналіз проблеми, логічно структурована, грамотно оформлена, містить посилання на широке коло джерел.
- 28-35 балів (добре) - робота виконана достатньо повно, містить аналіз проблеми, логічно структурована, але має незначні недоліки в оформленні або змісті.
- 20-27 балів (задовільно) - робота виконана частково, містить поверхневий аналіз проблеми, має суттєві недоліки в оформленні або змісті.

- 1-19 балів (незадовільно) - робота не виконана або виконана з грубими порушеннями вимог, містить плагіат.

Деталізовані критерії оцінювання екзаменаційної відповіді (40 балів)

36-40 балів ("відмінно")

- Повне, всебічне розкриття питання
- Глибоке знання історичних фактів, дат, імен
- Правильна інтерпретація історичних подій та концепцій міжнародних відносин
- Вільне володіння понятійним апаратом
- Вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями
- Здатність до критичного аналізу міжнародних процесів
- Знання різних точок зору та підходів до проблеми
- Вміння аргументувати власну позицію
- Логічна послідовність викладу матеріалу
- Відсутність фактичних помилок

28-35 балів ("добре")

- Достатньо повне розкриття питання
- Добре знання історичних фактів, дат, імен з незначними неточностями
- Правильна, але не повна інтерпретація історичних подій
- Володіння основними поняттями
- Розуміння основних причинно-наслідкових зв'язків
- Наявність аналітичних елементів
- Знання основних підходів до проблеми
- Логічність викладу
- Наявність 1-2 несуттєвих фактичних помилок

20-27 балів ("задовільно")

- Часткове розкриття питання
- Знання окремих історичних фактів, дат, імен
- Спрощена інтерпретація історичних подій
- Часткове володіння понятійним апаратом
- Слабке розуміння причинно-наслідкових зв'язків

- Описовий, а не аналітичний характер відповіді
 - Поверхнєве знання різних підходів до проблеми
 - Недостатня логічність викладу
 - Наявність 3-4 суттєвих фактичних помилок
- 1-19 балів ("незадовільно")
- Відсутність відповіді або її фрагментарність
 - Незнання більшості історичних фактів, дат, імен
 - Помилкова інтерпретація історичних подій
 - Невміння використовувати понятійний апарат
 - Відсутність розуміння причинно-наслідкових зв'язків
 - Відсутність аналітичних елементів
 - Незнання підходів до проблеми
 - Нелогічність, суперечливість викладу
 - Наявність 5 і більше суттєвих фактичних помилок

Розподіл балів

- **Поточний контроль:** 40 балів
 - Відповіді на практичних заняттях: 20 балів
 - Виконання практичних завдань: 10 балів
 - Виконання індивідуальних завдань: 10 балів
- **Курсова робота:** 20 балів
- **Іспит:** 40 балів
- **Загальна сума:** 100 балів

ПОЛІТИКА КУРСУ

Загальні принципи

1. **Відвідування занять**
 - Відвідування лекцій та практичних занять є обов'язковим.
 - Студенти, які пропустили заняття з поважних причин, мають надати відповідні документи та відпрацювати пропущений матеріал у встановленому порядку.

- Пропуск більше 25% занять без поважних причин є підставою для недопущення студента до підсумкового контролю.

2. Активна участь

- Студенти мають брати активну участь у обговореннях, дискусіях, виконанні практичних завдань.
- Пасивна присутність на заняттях не є достатньою умовою для отримання позитивної оцінки.

3. Вчасне виконання завдань

- Всі завдання мають бути виконані та представлені вчасно згідно з встановленими термінами.
- За несвоєчасне виконання завдань без поважних причин оцінка знижується на 10% за кожен день прострочення.

4. Академічна доброчесність

- Всі види робіт мають бути виконані самостійно.
- Використання чужих ідей, тексту, даних без належного посилання на джерела є плагіатом і підставою для зниження оцінки аж до незадовільної.
- У разі виявлення плагіату в курсовій роботі, студент не допускається до захисту і має виконати роботу на іншу тему.

5. Поведінка на заняттях

- Під час занять студенти мають дотримуватися норм етики та академічного етикету.
- Не допускається використання мобільних телефонів та інших електронних пристроїв не з навчальною метою.
- Студенти мають проявляти повагу до викладача та інших студентів, не перебивати, не вживати образливих висловлювань.

Правила перескладання та повторного вивчення дисципліни

1. Перескладання поточних контрольних заходів

- Студенти, які отримали незадовільну оцінку за поточні контрольні заходи, мають право на одне перескладання.
- Перескладання має відбутися протягом двох тижнів після

оголошення результатів.

2. Перескладання іспиту

- Студенти, які отримали незадовільну оцінку на іспиті, мають право на два перескладання: перше - викладачеві, друге - комісії.
- Студенти, які не з'явилися на іспит без поважних причин, вважаються такими, що отримали незадовільну оцінку.

3. Повторне вивчення дисципліни

- Студенти, які за результатами підсумкового контролю отримали незадовільну оцінку, мають право на повторне вивчення дисципліни відповідно до положень університету.

Політика щодо осіб з особливими освітніми потребами

- Університет забезпечує рівні умови доступу до освітнього процесу для всіх здобувачів вищої освіти, включаючи осіб з особливими освітніми потребами.
- Студенти з особливими освітніми потребами можуть звернутися до викладача для розроблення індивідуального графіка відвідування занять та виконання завдань.

Політика щодо дистанційного навчання

- У разі запровадження дистанційного навчання у зв'язку з карантинними обмеженнями або іншими обставинами, всі заняття проводяться на платформі Zoom, а завдання та матеріали розміщуються на платформі MOODLE
- Контрольні заходи в умовах дистанційного навчання можуть проводитися у формі тестування на платформі MOODLE.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ

Основна література

1. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її геостратегічні імперативи. К.: Видавництво Фабула, 2018. 288 с.
2. Іваницька О.П. Регіональні підсистеми міжнародних відносин: навч.

посібник. Вінниця: ТВОРИ, 2020. 444 с.

3. Історія міжнародних відносин : підруч. І. В. Алексеєнко, А. Х. Маргулов, І. А. Єремєєва, М. В. Несправа. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 228 с.
4. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. К.: Видавництво Наш Формат, 2017. 320 с.
5. Лісовський П. М. Міжнародні відносини: ментальність, геополітика, глобалізація. Навч. посіб. Київ: Кондор-Видавництво, 2021. 156 с.
6. Міжнародні відносини та зовнішня політика України : підручник. Ю. В. Пунда, І. П. Козинець, В. С. Клименко та ін. К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. 328 с.
7. American Cold War strategy: interpreting NSC 68 / Ed. by E.R. May. - Boston, 2020.
8. Crockatt R. The fifty years war: the United States and the Soviet Union in world politics, 1941-2022. - L.; N.-Y., 2015.
9. Gaddis J.L. We now know: rethinking Cold War history. - Oxford, 2022.
10. Gates R.M. From the shadows: the ultimate insider's story of five presidents and how they won the Cold War. - N.-Y., 2023.
11. Whitfield S. J. The culture of the Cold War. - Baltimore, 2023.
12. Zubok V., Pleshakov C. Inside the Kremlin's cold war: from Stalin to Khrushchev. - Cambridge, 2023.

Додаткова література

1. Булик М.В. Міжнародні відносини та зовнішня політика Китаю в історичній ретроспективі : навч. посібник / М.В. Булик, Н.В. Гаврилова ; М-во освіти і науки України, Маріупол. держ. ун-т, Іст. ф-т. Київ : Ліра-К, 2021. 232 с.
2. Горобець І.В. Процеси формування системи регіональної безпеки в Південній Азії (початок 1990-х – середина 2010-х років). Київ: Міленіум, 2017 р., 418 с.
3. Декларація про встановлення фактів Організацією Об'єднаних Націй в галузі підтримання міжнародного миру та безпеки 1991 р. URL:

<https://regulation.gov.ua/documents/id204113>

4. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства) : Договір Європейського економічного співтовариства від 25 берез. 1957 р. : станом на 1 січ. 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text (дата звернення: 10.12.2022)
5. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. 21.12.1965. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_105
6. Північноатлантичний договір від 4 квітня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_008#Text
7. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 09 травня 1992 р. : станом на 29 жовт. 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text.
8. Стародубець Г. Міжнародна політика періоду завершення Другої світової війни в оцінці ідеологів українського повстанського руху. Емінак. № 1 (21), січ. - берез., т. 2. С. 56–61.
9. Транснаціональні корпорації / І. О. Давидова, К. Ю. Величко, О. І. Печенка. Харків : Форт, 2018. 175 с.
10. Коппель О. А., Пархомчук О. С. Міжнародні відносини. XX століття. - К., 2019.

Інтернет-ресурси

1. Організація Об'єднаних Націй: офіційний сайт. URL: <https://www.un.org/>
2. Міністерство закордонних справ України: офіційний сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/>
3. НАТО: офіційний сайт. URL: <https://www.nato.int/>
4. Європейський Союз: офіційний сайт. URL: <https://europa.eu/>
5. Організація з безпеки і співробітництва в Європі: офіційний сайт. URL: <https://www.osce.org/>
6. Рада Європи: офіційний сайт. URL: <https://www.coe.int/>
7. Світова організація торгівлі: офіційний сайт. URL: <https://www.wto.org/>
8. Світовий банк: офіційний сайт. URL: <https://www.worldbank.org/>

9. Міжнародний валютний фонд: офіційний сайт. URL: <https://www.imf.org/>
10. Yale Avalon Project: Documents in Law, History and Diplomacy. URL: <https://avalon.law.yale.edu/>

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Ялтинсько-Потсдамський порядок у системі міжнародних відносин.
2. Зовнішньополітичні настанови Заходу після Другої світової війни.
3. Зовнішньополітичні настанови СРСР після Другої світової війни.
4. Мирне врегулювання з колишніми союзниками Німеччини в Європі.
5. Дунайська конференція 1947 р.: учасники, рішення, значення.
6. Японія після Другої світової війни. Сан-Франциська мирна угода 1951 року.
7. Передумови початку "холодної війни": політичні, ідеологічні, економічні аспекти.
8. Становлення блокового протистояння.
9. Особливості протистояння Заходу і Сходу у другій половині 50-х — на початку 60-х років.
10. Проблеми німецького врегулювання після Потсдамської конференції (1945–1949). Створення двох німецьких держав.
11. Німецьке врегулювання у другій половині 50-х років. "Берлінська криза" 1958–1961 рр.
12. Перша криза деколонізації та її наслідки.
13. Бандунзька конференція країн Азії та Африки: передумови, учасники, рішення.
14. "Третій світ". Становлення руху афро-азійської солідарності.
15. Підтримання миру й міжнародної безпеки в діяльності ООН в умовах "холодної війни".
16. Операція ООН у Конго: причини, перебіг, результати.
17. ООН і перші кроки у сфері роззброєння.
18. ООН і деколонізація: правові аспекти, практичні дії.
19. Розгортання боротьби за права людини в рамках ООН.

- 20.Радянсько-американські відносини на межі 50–60-х років.
- 21.Основні напрями радянсько-американського співробітництва в роки детанту.
- 22.Відхід від детанту і новизна у радянсько-американських відносинах у кінці 70-х - на початку 80-х років.
- 23.Відносна стабілізація в Європі. Підвищення ролі Західної Європи в міжнародних відносинах.
- 24."Нова східна політика" ФРН: цілі, напрямки, результати.
- 25.Франція і детант. Співробітництво "від Атлантики до Уралу".
- 26.Проблеми європейської безпеки в діяльності ОВД і НАТО.
- 27.Етапи Народи з безпеки і співробітництва в Європі.
- 28.Гельсінський процес і проведення Белградської зустрічі представників країн НБСЄ.
- 29.Проблеми детанту у відносинах Заходу та Сходу. Радянсько-французькі відносини.
- 30.Радянсько-західнонімецькі відносини: етапи, проблеми, досягнення.
- 31.Радянсько-британські відносини у період "холодної війни".
- 32.Проблема скорочення звичайних озброєнь в Європі.
- 33.Договір про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 р.: основні положення, значення, проблеми реалізації.
- 34.Договори і угоди про контроль над стратегічними озброєннями 70-х років.
- 35.Декларація про деколонізацію в ООН та її вплив на міжнародні відносини.
- 36.Становлення ідеології і практики Руху неприєднання.
- 37.Еволюція Руху неприєднання в 60–70-ті роки.
- 38.Створення осі Північ — Південь. Проблема нового міжнародного економічного порядку.
- 39.Миротворча діяльність ООН: правові основи, механізми, приклади.
- 40.ООН і Намібія: проблеми деколонізації та здобуття незалежності.
- 41.Діяльність ООН у галузі прав людини.

42. Стратегія ООН у сфері економічного і соціального розвитку.
43. Сателізація країн Східної Європи. Становлення режимів "народної демократії".
44. "План Маршалла" і східноєвропейські країни.
45. "Празька весна" 1968 р. "Доктрина Брежнєва".
46. "План Шумана". Утворення ЄОВС.
47. Інтеграційні процеси в Західній Європі. Утворення ЄЕС і ЄАВТ.
48. Воєнний конфлікт на корейському півострові 1950–1953 рр.: причини, перебіг, наслідки.
49. Друга індокитайська війна. Утворення СРВ.
50. Утворення держави Ізраїль. Арабо-ізраїльські війни.
51. Поворот в афганській політиці СРСР і доля розрядки.
52. "Перебудова" в СРСР і зміни орієнтирів у зовнішній політиці.
53. Поразка СРСР в Афганістані та її наслідки для міжнародних відносин.
54. Розвал "соціалістичного табору" і розпуск ОВД та РЕВ.
55. Гельсінський процес на межі 70–80-х років.
56. "Перебудова" в СРСР і криза в НДР.
57. Падіння Берлінської стіни та його значення для міжнародних відносин.
58. Договір "2+4" і об'єднання Німеччини.
59. Радянсько-американські переговори зі стратегічних та космічних озброєнь.
60. Проблема ракет середньої дальності в Європі.
61. Договір про ліквідацію РСМД: зміст, значення, реалізація.
62. Проблема скорочення звичайних збройних сил в Європі.
63. Переговори про заборону хімічної зброї.
64. Еволюція Руху неприєднання у 80–90-ті роки.
65. Внутрішні та зовнішні чинники розпаду СРСР.
66. Утворення і діяльність СНД.
67. Геополітичні наслідки розпаду СРСР.
68. Монополюсний світ і його геополітичні переваги та вади.
69. Нові обриси системи міжнародної та європейської безпеки на межі 80–90-

х років.

70. Трансформація НАТО після закінчення "холодної війни".
71. "Пакт стабільності в Європі": зміст та значення.
72. Стамбульський саміт ОБСЄ 1999 р. Прийняття Хартії європейської безпеки.
73. Підписання і реалізація Договорів СНО-1, СНО-2, СНО-3.
74. Новий режим контролю над звичайним озброєнням в Європі.
75. Україна у процесі ядерного роззброєння.
76. Виконання Україною умов Договору про ЗЗСЄ.
77. Договір "Відкрите небо" у контексті зміцнення безпеки в Європі.
78. Еволюція миротворчої діяльності ООН після закінчення "холодної війни".
79. Економічна і соціальна діяльність ООН.
80. Гуманітарна діяльність ООН.
81. Проблеми реформування ООН.
82. Маастрихтські угоди і створення Європейського Союзу (ЄС).
83. Перехід до спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗППБ).
84. Амстердамські угоди і їх значення для європейської інтеграції.
85. Проблеми розширення ЄС у 90-ті роки.
86. Косівська проблема у міжнародних відносинах.
87. Ізраїльсько-палестинська конфронтація (кінець ХХ — початок ХХІ ст.).
88. Ісламський фактор у міжнародних відносинах на початку ХХІ ст.
89. Вплив трагічних подій у США 11 вересня 2001 р. на зміну поліцентричного балансу сил у глобальній системі міжнародних відносин.
90. Здобутки, проблеми і перспективи в контексті реалізації зовнішньої політики України.

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати у локальному та мережному режимі

Солових Віталій Павлович

**МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА ХХ ст.**

Методичні рекомендації
до практичних занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня денної форми здобуття освіти
за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії» освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини»

В авторській редакції

Підписано до розміщення 21.05.2025. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 1,76. Обсяг 0,623 Мб. Зам. № 414/25.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна